

Nr 172.

Av herr **Engberg**, om inrättande av en hovrätt för nedre Norrland.

Tidigare förslag om uppdelning av Svea hovrätt utgingo från att allenast en hovrätt skulle inrättas för de fyra nordligaste länen. Vid 1922 års riksdag bragtes frågan å bane, då proposition i ämnet framlagts med förslag, att den nya hovrätten skulle förläggas till Härnösand. Sammansatta stats- och lagutskottet tillstyrkte hovrättens inrättande, men ansåg, att övervägande skäl talade för hovrättens förläggande till Umeå. Kamrarna stannade i skiljaktiga beslut, vadan frågan förföll.

I processkommissionens förslag 1926 angående rättegångsväsendets om- bildning föreslogs, att hovrätternas antal skulle bestämmas till högst 9, lägst 7. Enligt båda alternativen skulle för de fyra nordligaste länen inrättas två hovrätter, nämligen en i Sundsvall eller Härnösand för Västernorrlands och Jämtlands län samt en i Umeå eller Luleå för Västerbottens och Norrbottens län.

I den för 1931 års riksdag framlagda propositionen angående huvud- grunderna för en rättegångsreform anförde justitieministern:

»Redan under nuvarande rättegångsordning ha vid upprepade tillfällen väckts förslag om uppdelning av de båda större hovrätterna. Huvudsyftet med dessa förslag torde i allmänhet ha varit att sätta hovrätternas ledamöter i stånd att inhämta närmare kännedom om de förhållanden, varunder rätts- skipningen i landets olika delar verkar, och på detta sätt skapa ökad för- ståelse för de särskilda synpunkter, som härvid äro av betydelse, samtidigt som genom hovrätternas större tillgänglighet allmänhetens intresse för deras rättsskipning skulle stärkas. Om dessa skäl jämväl under nuvarande, rent skriftliga rättegångssätt måste tillmätas betydelse, framstår det vid ett system med muntlig förhandling, där parterna i regel ha att själva eller genom ombud komma tillstädes, som så mycket angelägnare att anstalter vidtagas för att denna skyldighet ej må bliva alltför betungande. Såsom jag tidigare utvecklat kommer också upptagande av bevisning särskilt i grövre brottmål att äga rum inför hovrätten. Med hänsyn till såväl den enskildes som det allmännas kostnader är det därför av stor vikt, att hovrätterna i högre grad än nu är fallet erhålla en lokal förläggning. Hur långt denna tanke lämpligen bör fullföljas, är uppenbarligen beroende jämväl av vissa andra förhållanden. Det ligger i sakens natur, att varje hovrätts domkrets måste omfatta ett mera betydande antal underrättsdomkretsar. Hovrättens arbetsuppgifter skulle eljest icke bliva av tillräckligt allsidig och intresseväckande beskaffen- het. Ej heller bör hovrättens domarbestånd bliva alltför fåtaligt utan lämna tillfälle till utbyte av åsikter och synpunkter i föreliggande frågor mellan ett större antal ledamöter. Med en alltför snäv krets av domare, som sättas att

en längre tid samarbeta under tämligen ensartade förhållanden, föreligger alltid faran av en viss ensidighet och begränsning. Från nu angivna utgångspunkter torde antalet hovrätter icke böra överstiga sju eller sättas lägre än till fem. Jag utgår härvid ifrån att ur Svea hovrätt bör utbrytas åtminstone en norrländsk hovrätt samt att en västsvensk hovrätt inrättas i Göteborg. Den ytterligare uppdelning, som kan ifrågakomma, bör uppenbarligen i främsta rummet avse de norrländska länen.»

Det särskilda utskott, som behandlade propositionen, biträdde departementschefens mening, att antalet hovrätter borde bestämmas till lägst fem, högst 7. Uppenbarligen måste åtminstone en hovrätt inrättas i Norrland.

Utskottets yttrande godkändes av riksdagen. Vid debatten i kamrarna framhölls av olika talare nödvändigheten av två hovrätter i Norrland. Sålunda yttrade herr Schlyter:

»Bifalles nu propositionen om en hovrätt för övre Norrland, bör det, enligt min mening, inom den allra närmaste tiden genom ytterligare uppdelning av Svea hovrätt åstadkommas även en hovrätt för nedre Norrland, d. v. s. Västernorrlands och Jämtlands län, möjligen också Hälsingland. Genomföres en dylik uppdelning av Svea hovrätt, blir det äntligen möjligt att även i de nordligare delarna av Sverige tillämpa de bestämmelser i rättegångsbalken om muntliga förhör, som beträffande denna landsända i huvudsak ha stannat på papperet.»

Herr Eliel Löfgren yttrade bland annat:

»Vidare kan det konstateras, att utgångspunkten redan 1931 varit, att man skulle inrätta en hovrätt genast, men att detta närmast måste betraktas som ett led i ett större program, i vilket åtminstone två hovrätter ingå. Jag kan inte finna annat än att även vid 1931 års behandling den saken var tämligen klar, att *en* hovrätt inte kunde räcka. Jag betonar detta därför att därav framgår, att det icke är meningen att i längden på något vis tillbakasätta det befolkningsrikare södra Norrlands intressen, ehuru det ansetts lämpligt att taga frågan i två etapper.»

Enligt 1931 års proposition, som i denna del godkändes av riksdagen, borde under arbetet på den allmänna rättegångsreformen vidtagas sådana partiella reformer, som vore ägnade att underlätta det nya rättegångsskickets införande och tillika utan olägenhet kunde inpassas i den bestående ordningen. Till dylika reformer hörde bland annat uppdelning av Svea hovrätt, vilken fråga snarast borde tagas under omprövning.

På uppdrag av Kungl. Maj:t avgav processlagberedningen den 22 december 1934 förslag rörande uppdelning av Svea hovrätt och förordade därvid inrättande av två hovrätter i Norrland, en för Västernorrlands och Jämtlands län med säte i Sundsvall samt en för Västerbottens och Norrbottens län med säte i Luleå.

Genom proposition (nr 158) till 1935 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om inrättande av en hovrätt för Västerbottens och Norrbottens län. Enligt departementschefens mening vore det ställt utom tvivel, att en organisa-

tion med två hovrätter i Norrland måste komma till stånd, därest muntlighet och omedelbarhet skulle kunna i erforderlig grad tillgodoses i hovrättsprocessen. Departementschefen ansåg, att en nyorganisation skulle underlättas, om den bleve genomförd efterhand i skilda etapper, därvid början borde göras med den nordligaste hovrätten.

Sammansatta stats- och första lagutskottet tillstyrkte förslaget. Utskottets utlåtande bifölls av bägge kamrarna.

Hovrätten för övre Norrland trädde i verksamhet den 1 oktober 1936.

I sitt betänkande med förslag till rättegångsbalk (Statens off. utredn. 1938: 43, 44) föreslog processlagberedningen (2 kap. 6 §), att en hovrätt skulle inrättas för Västernorrlands och Jämtlands län. Det heter sid. 14 i processlagberedningens förslag till rättegångsbalk, II, motiv m. m.:

»Då riksdagen avgav sitt yttrande över propositionen, voro rikets hovrätter tre till antalet. I överensstämmelse med särskilda utskottets hemställan uttalade riksdagen, att det vore uppenbart, att åtminstone en hovrätt borde inrättas i Norrland och att starka skäl talade för att en hovrätt förlades till Göteborg. Enligt utdrag av protokollet för justitiedepartementsärenden den 29 december 1933 anbefalldes beredningen att verkställa utredning rörande uppdelning av Svea och Göta hovrätter samt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet. Beredningen avgav i anledning härav utlåtande den 22 december 1934 och förordade i detta inrättande av två hovrätter för de fyra nordligaste länen, varjämte beredningen förklarade, att den senare ämnade inkomma med förslag rörande uppdelning av Göta hovrätt. Enligt beslut vid 1935 års riksdag har en hovrätt inrättas i Umeå för de två nordligaste länen. Såsom framgår av behandlingen av frågan om den övre norrländska hovrätten förutsattes, att även för de två andra norrländska länen borde inrättas en hovrätt. Sedermera har beredningen enligt departementschefens skrivelse den 29 maj 1936 anbefallts att till förnyat övervägande upptaga frågan, i vilken ordning uppdelningen av de större hovrätterna borde fullföljas. I utlåtande den 15 oktober 1938 framlade beredningen förslag om uppdelning av Göta hovrätt och förordade därvid att i Göteborg borde inrättas en hovrätt för västra Sverige, omfattande Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Värmlands län. Samtidigt uttalade sig beredningen om den ordning, i vilken uppdelningen av hovrätterna nu borde fullföljas.»

Såsom framgår av det anförda har beredningen redan tidigare uttalat, att ytterligare en hovrätt bör inrättas i Norrland. Beredningen förordade därvid, att den nedre norrländska hovrätten förlades till Sundsvall.

Under 6 § i motiven erinrar beredningen därom, att den beträffande inrättande av en hovrätt för nedre Norrland tidigare angivit sin ståndpunkt i sitt yttrande till Kungl. Maj:t den 22 december 1934.

Lagrådet lämnade förslaget på denna punkt utan erinran.

I sin proposition nr 5 till årets riksdag har Kungl. Maj:t lämnat frågan om antalet hovrätter öppen. Det heter i förslaget till rättegångsbalk, 2 kap. 6 §: »Om antalet hovrätter och deras domkretsar är särskilt stadgat.»

I departementschefens uttalande heter det sid. 489 härom:

»Enligt min mening tala starka skäl för att ej i detta sammanhang upptaga till diskussion frågan om de olika hovrätternas domkretsar. Denna fråga sammanhänger nära med frågan om de nya hovrätternas organisation, vilken ännu ej upptagits till slutligt övervägande. Med hänsyn härtill och då frågan om hovrätternas antal bör, ehuru någon meningsskiljaktighet därom icke torde föreligga, avgöras i samband med frågan om domkretsarna, har jag ansett lämpligt, att samtliga dessa spörsmål regleras i särskild lag. Bestämmelserna i 6 § ha med hänsyn härtill ersatts med en hänvisning till särskild lagstiftning.»

Det har synts mig lämpligt att i anslutning till detta herr justitieministerns yttrande betona vikten och behovet av en särskild hovrätt för nedre Norrland. Såsom redan erinrats, har tillskapandet av en dylik hovrätt i princip beaktats och förordats. Det lider heller intet tvivel, att det framlagda förslaget till rättegångsbalk för Norrlands vidkommande skulle föga motsvara de grundsatser, varav det uppbares, därest denna väldiga landsända, som dock representerar vida mer än hälften av riksområdet, skulle jämväl i fortsättningen ha endast en hovrätt. Norrlands kommunikationsförhållanden, de ofantliga avstånden, vanskligheterna att ta sig fram till en hovrätt och därmed göra verklighet av den muntliga processen — allt sådant understryker nödvändigheten av två hovrätter. Det vore rimligt och riktigt att Väster- norrlands och Jämtlands län tillsammans med Hälsingland finge en egen hovrätt. Detta skulle på ett utomordentligt sätt underlätta förverkligandet av de lofvärda syften, som förslaget till rättegångsreform velat främja.

Det säger sig självt, att frågan om den lämpligaste förläggningen av en ny norrländsk hovrätt tarvar ett ingående övervägande. Härvidlag måste givetvis valet av förläggningsort göras beroende av jurisdiktionsområdets slutliga utformning. Rent allmänt anser jag mig böra framhålla, att förläggningsorten så väljes, att den såväl med hänsyn till kommunikationer som med hänsyn till övriga för en hovrätts lokala inplacering naturliga och önskvärda förutsättningar blir den lämpligaste och lättast tillgängliga. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att närmare pröva dessa spörsmål i deras inbördes sammanhang. Huvudsaken är, att nedre Norrland får en egen hovrätt.

Under hänvisning till vad sålunda framhållits får jag härmed hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till en hovrätt för nedre Norrland.

Stockholm den 24 januari 1942.

Arthur Engberg.
